

УДК 811.161.2'373.42-022.215.: [398.332.1 / 2:27-31]

“Ісус є Христос, Божий син”¹: новозавітна містерія крізь призму мовних візій “Галицько- руських народних приповідок” Івана Франка

Галина ТИМОШИК

Кандидат філологічних наук,
доцент кафедри українського прикладного мовознавства
Львівського національного університету імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1
E-mail: halyna.tymoshyk@gmail.com

У статті розглянуто пласт мікротекстів лексикографічного збірника “Галицько-руські народні приповідки” Івана Франка, пов’язаних з Боголюдиною Ісусом Христом – визначною особистістю, культурно-світоглядна парадигма якої лягла в основу однойменного вірвчення. Значна частина з відібраних паремій стосується вишанування Божого Сина в системі українських календарно-обрядових святкування. Зважаючи на чималий обсяг препарованого матеріалу, до аналізу залучено лише ті мікротексти, що фіксують Господні свята весняно-літнього календарно-обрядового циклу. Варто зауважити, що українські геортоніми утворюють розлогу систему, диференціюючись на світські та релігійні. З-поміж найменувань українських релігійних свят ключовими є Господні (Господські) та Богородичні. Вони формують осердя новочасних геортонімів, що синкретично поєднали елементи прадавніх вірувань із постулатами реципійованої релігійної системи – християнства.

Ключові слова: Божий син, Господь, Господні свята, паремійний корпус, паремії, приповідки, мікротекст (мікротекст паремії), геортонім, *parodia sacra*, респондент, упорядник.

Вступні завваги. Паремійний корпус “Галицько-руських народних приповідок” І. Франка – невичерпне джерело інформації про різноаспектне буття українців. У ньому зафіксовані мовно-культурні феномени, що репрезентують домінантні для цивілізаційного поступу етнокультурної спільноти світоглядні орієнтири. Означена лексикографічна праця стала своєрідною енциклопедією смислів. Вона фіксує, репрезентує та реактуалізує у крос-темпоральній та крос-культурній проєкціях важливу інформацію про автентичний побут, кодекс морально-етичних правил і настанов, освіти та шкільництва, систему вірувань, комунікативні вподобання, особливості врегулювання правових відносин, громадське життя, соціальний устрій і соціальну стратифікацію українців тощо. С. Пилипчук у монографії “Галицько-руські народні приповідки”: пареміологічна-пареміографічна концепція І. Франка” пише: “Синтетичний збірник-дослідження І. Франка “Галицько-руські народні приповідки” – неоціненне джерело вивчення народного світогляду. Його упорядник безперечно усвідомлював важливість саме цього аспекту, тому намагався якомога ширше і повніше представити приповідковий фонд Галичини, виокремити в ньому основні тематичні особливості, пізнати глибокий внутрішній зміст текстів” [19].

¹ Цитата з “Євангелії від св. Івана” [Ів 20: 31] [1].

Багатий паремійний матеріал “Галицько-руських народних приповідок” І. Франка зумовив появу низки лінгвокультурологістичних студій (Н. Вдовиченко [2], А. Дюська [6], В. Корнійчук [16], Ю. Прадід [22], Л. Самойлович [24], Н. Хобзей [42], І. Ціхоцький [45], І. Чибор [48], Б. Юськів [46]). Щоправда, лише поодинокі з них стосуються сакральної сфери (Ю. Шевельов [49], А. Куза [17], Н. Піддубна [20], [21], І. Тарасюк [38], [39], [40], І. Чибор [47]), яка широко репрезентована у лексикографічному збірнику. Саме це стало підставою для опрацювання паремійного матеріалу “Галицько-руських народних приповідок” І. Франка, адже поза увагою сучасної україністики залишається важливий фрагмент мовно-культурної дійсності, що стосується сакральної сфери та ідентифікує релігійні преференції українців.

Предметом цього дослідження стали паремії, що містять безпосередню чи опосередковану згадку¹ про Божого Сина, ідентифікують особливості його вшанування. До роботи ми залучили 211 мікротекстів, що репрезентовані у 122 тематичних мікрогрупах (*Баба; Бити; Болото; Ваг; Варварити; Варувати ся; Великдень; Виглядати; Випостити ся; Висповідати; Вівторок; Вода; Вознесеніє; Волокти; Ворог; Воскресити; Воскреснути; Вухо; Гам-гам; Гість; Глухий; Гній; Годі; Гриць; День; Дивити ся; Диво; Дитина; Діл; Дзвін; Дід; Дождати; Дожити; Дочекати; Дурень; Дух; Дякувати; Єзус; Ждати; Живий; Живник; Жид; Жидівський; Жінка; Жур; Замкнути; Зуб; Імя; Ісус; Каська; Квапити ся; Кінь; Кобила; Кожух; Красти; Кривда; Круг; Кум; Кури; Ласка; Лилик; Лоша; Люди; Марець; Маруна; Миш; Небіжчик; Нівроку; Обійти ся; Паска; Пишити ся; Піп; Піст; Піти; Пляцок; Покидати ся; Помагайбіг; Понеділок; Посвятити; Постити; Прийти; Проводи; Прясти; Пяний; Пятниця; Пуциня; Рано; Рахман; Рахманський Великдень; Риба; Різдо; Робити; Розкиснути ся; Руснак; Свіня; Світлий; Святій; Свято; Свячене; Сіль; Сніг; Сирота; Скапати; Слава; Спаситіль; Спомянути; Сус; Тато; Татуньо; Торг; Трійця; Туман; Убрати; Хліб; Христос; Цвинтар; Циган; Чоловік; Чутти; Шити; Юр, Юрій, Юрко; Яйце).*

1. “Посередник між Богом та людьмі – людина Христос Ісус”²: Боголюдина в українському мовно-культурному вимірі

У мовному світовимірі давньої й новочасної української культури особливе місце належить вшануванню Вищих Божественних Сутностей, що утворюють Пресвяту Трійцю – Бога Отця, Бога Сина, Бога Духа Святого. З особливим пієтетом носії культури сприймають так звану Другу особу Божественної єдності – Божого Сина, у християнській проекції – Боголюдину Ісуса Христа, засновника оригінальної системи світоглядних констант, котрі згодом втілилися в модель однойменного вірочення, що стало однією зі світових релігій.

Із прийняттям нової релігійно-культурної парадигми на теренах давньоукраїнських земель відбулося переформатування та модифікація прадавніх світоглядних постулатів, утілених у численних мовних проекціях; особливо це стосувалося системи давніх теонайменувань. Варто зауважити, що адаптовані чужомовні культурні цінності, пройшовши низку трансформаційно-адаптивних перетворень, із часом стали надбаннями культури мови-реципієнта. Зокрема, на зміну давній системі найменувань божеств прийшла нова, що рудиментарно експлікувала в собі елементи архаїчного українського теонімікону.

Українська культура зберегла чимало звичаїв передхристиянського періоду. “Християнська релігія, – пише о. Ю.Я. Катрій, – багато з тих прадавніх народних звичаїв освятила, надала їм християнського значення і символіки та прийняла за свої” [12, с. 152]. К. Сосенко у вступі до своєї праці “Культурно-історична постать

¹ До аналізу долучаємо паремії, які не містять найменування Господа чи Господнього геортоніма, однак є важливими для розуміння певних культурних феноменів, сприяють розкриттю змісту поодиноких приповідок.

² Цитата з “Першого послання св. апостола Павла до Тимофія” [1 Тим 2: 5] [1].

староукраїнських свят Різдва і Щедрого Вечера” зазначає, що староукраїнська культура та релігія “привалюється в давних передхристиянських святах – релігійних, господарських і побутових, що досі тривають в українського народу в фрагментах давних обрядів і в зв'язаних з святочними часами народних піснях” [37, с. XI].

У процесі становлення та кодифікації нового віровчення еволюційного переосмислення зазнали численні засадничі поняття та постулати, які стосувалися розлого спектру питань, де перманентно важливими були питання, пов'язані з тлумаченням святописемної історії. Серед найбільш вагомих було осмислення божественної природи Боголюдини (Theantropos) Ісуса Христа. Зокрема “над розкриттям догматичного вчення про Боголюдину І. Х. [Ісуса Христа. – Г. Т.] церква трудилася понад шість століть” [43, с. 594]. Виникали питання “1) чи є Боголюдина Богом; 2) в якому сенсі Вона є Богом; 3) яке співвідношення Божественності й Людськості є в Боголюдині стосовно її сутності та особистості” [43, с. 594]. До цього часу актуальними є дискусії стосовно історичності особи Ісуса Христа. Провідні спеціалісти новозавітної біблістики інтерпретують їх доволі контрверсійно. Н. Т. Райт, єпископ Даремський, пише: “Одні біблісти вважають, що про Ісуса нам майже нічого невідомо, а синоптичні Євангелія (тим більше Євангеліє від Івана) – здебільшого богословська вигадка. Наприклад, Бьортон Мек <...>. Інші поміщають Ісуса в контекст єврейської апокаліптичної есхатології, значно позитивніше оцінюючи роль синоптиків <...>. Швейцерівську лінію [бібліст Альберт Швейцер. – Г. Т.] підтримують <...> Е. Харві та Е. Сандерс <...>. Посередині згаданих можливостей стоять Борг і Кроссан. [...] Вони говорять про реалізацію “есхатології” в самій діяльності Ісуса” [23, с. 25]. Означені дискусії є закономірними та розгортаються в будь-якій теологічній практиці. Вони є сферою зацікавленень вузьких спеціалістів або людей, які вивчають Святе Письмо.

У святописемній історіографії старозавітного, а особливо новозавітного канонів важливе місце належить життєпису Боголюдини. У новозавітній літературі Ісус Христос “зображений не тільки як людина, але й як очікуваний Месія та справжній Син Божий. НЗ [Новий Завіт (Заповіт). – Г. Т.] представляє нам Ісуса Христа у всіх цих трьох аспектах <...>. Божественна та людська природа Христа в їх нерозривній єдності визначають унікальну Божественну особистість Спасителя” [10, с. 138].

Дослідники новозавітного тексту налічують понад 50 різноманітних найменувань Ісуса Христа [10, с. 143], де найбільш уживаними є: *Господь, Учитель, Месія, Син Давидів, Син Божий, Син людський, Спаситель, Амін, Альфа та Омега*. Значна частина цих номінацій увійшла й до цього часу активно використовується в українському мовнокультурному вимірі. У двотомному академічному “Словнику синонімів української мови” в однойменній словниковій статті виявлено розлогий синонімічний ряд найменувань Боголюдини: “Христос, Ісус Христос, Син Божий, Син чоловічий, Спаситель, Спас, Месія” [31, с. 856]; “Спас див. Христос”, “1, 2. Спаситель див. 1. Бог, Христос” [31, с. 652]. Також виявлено розлогу систему похідних утворень: “христоролюбивий, христоролюбний див. 2. релігійний”; “христородавець див. 1. зрадник” [31, с. 856]; “спасенник див. 1. святенник” [31, с. 652]; “Христова сестра (невіста) див. черніця” [31, с. 856].

У “Галицько-руських народних приповідках” І. Франка знаходимо чималий пласт паремій, що містять у своїй структурі найменування вищих божественних сутностей – Бога Отця, Бога Сина, Бога Духа Святого. У паремійному корпусі спорадично ужито найменування Пресвятої Трійці, щоправда, в мікротекстах гумористичного змісту (*parodia sacra*)¹: *Помагайбіг*. 2. Впала раз – кажу: то допіро “помагайбіх”; впала другий – то “дай Боже здорове”; впала третій – “в Тройци Бог пробуває!”. (Льв.). Жартливе оповідане про жінку, що на улиці покритій ожеледею

¹ Про феномен священної пародії (*parodia sacra*) в “Галицько-руських народних приповідках” І. Франка (на матеріалі опрацьованих паремій) згадуватимемо впродовж статті, однак цілісно проаналізуємо його наприкінці статті.

три рази впала на тім самім місці [Ф., 1908, с. 569]; **Трійця**. 1. Во Тройци Бог пробуає. (Наг.). Приговорюють випивши по дві чарки і випиваючи по третій. Пор. Гильф. 3227 [Ф., 1909, с. 225].

З огляду на задекларовану тему, у запропонованій статті розглянемо лише конструкції, що вміщують найменування Боголюдини Ісуса Христа. Варто зауважити, що широко вживаним у паремійному корпусі є найменування Ісус Христос у різних фонографічних варіаціях¹. У лексикографічному збірнику І. Франка він має свою специфіку вживання. Як правило, у пареміях натрапляємо на один елемент антропоформули: а) **ім'я Ісус** (Ісус, Йсус (Слава Йсу – Кл. в.), гіпокористика Сус; складене найменування Сус-Спас (у Сусі-Спасі (М. в.); полонізована форма Єзус (Кл. в.); б) **прізвисько Христос**; в) **поодинокі використовуються дво- та трикомпонентні конструкції**: Ісус Христос (Суси Христи (Кл. в.); ні Сусе, ні Христе (Кл. в.); Христос Спас Ісус (Христи Спаси Ісуси (Кл. в.).

Паремійні мікротексти, що містять у своїй структурі означений онім, мають широкий діапазон смислових відтінків. Це зумовлено контекстом і відповідними комунікативними намірами респондентів. З-поміж них можемо виокремити групу приповідок, що репрезентують *священну пародію (parodia sacra): пародіювання загальновідомого “восресного канона”*: **Воскреснути**. 2. Воскрес Ісус од гроба, на всіх Жидів хороба. (Дрог.). Передразнене звісної церковної пісні в антисемітськім дусі [Ф., 1905, с. 266]; **Ісус**. 1. Воскрес Ісус от гроба, на всіх жидів хороба; якоже пророче – а них холера притиче. (Дрог.). Пародія відомої пісні з воскресного канона [Ф., 1907, с. 222]; *пародія на адоративну конструкцію, жартівлива апеліяція до божества*: **Христос**. 5. Христи Спаси Ісуси, продав тато гуси. (Жидач.). Мабуть мудроване [Ф., 1909, с. 284]; **Єзус**. 1. Єзус, Марія, не печи Кальварія! (Бібр.) ...на пецу... (Жидач.). Знач. там бють ся або плачуть діти. Приказка взята з польського [Ф., 1907, с. 92]; **Слава**. 10. Слава тобі, Суси Христи, не буде мне кому гризти. (Пужн.). Говорила вдова по смерті злого мужа. Пор. Етн. Зб. т. VI, ч. 67 [Ф., 1909, с. 112]; **Слава**. 9. Слава тобі, милий царю, що мій милий на цвинтарю. (Яс. С.) Говорила жінка вертаючи з похорону свого мужа [Ф., 1909, с. 112], де замість імені використано описову конструкцію “милий царю”; *гумористична інтерпретація усталеного привітання*: **Ісус**. 2. “Слава Йсу” – “Припічок мащу” – “А ваш де?” – “Як замашу, так будé” (Снят.). Пародіюють розмову з глухою жінкою [Ф., 1907, с. 222]; **Слава**. 7. Слава Ісусу! – На віки віком! А з верха друком. (Сор.) Жартливо представляють привитане сполучене з бійкою [Ф., 1909, с. 112]; *відсутність привітання (антиетикет)*: **Сус**. 1. Ні Сусе, ні Христе. (Наг.). Говорять про понурого або невимовного чоловіка, що не вмє навіть привитати ся до ладу [Ф., 1909, с. 188]; *гумористичні оповідання релігійної тематики*: **Христос**. 1. “А що зробив Христос, як мав дванацять літ?” – питав ксьондз на катехізації. – “Пішов на відпуст до Підкаменя”. (Підкамінь). Гумористична легенда [Ф., 1909, с. 284]; **Христос**. 10. Христос тя скаре крім сьвятого пліща! мовила баба ксьондзови. (Коб.). У латинських ксьондзів на тімени єсть місце виголене, що зветь ся тонзурою. В погляді тої жінки, що говорила сї слова, у того ксьондза все тіло було грішне крім того сьвятого пліща [Ф., 1909, с. 284]. Найменування Божого Сина трапляється у структурі *гумористичного прокляття*: **Христос**. 2. Бодай тя Христос застрілив з ясної фузі! (Матків). Гумористичне прокляте [Ф., 1909, с. 284].

Чимало паремій із теонайменуванням Ісус Христос респонденти використовують для позначення: *фізичного стану людини*: **Христос**. 8. Христос йому в грудях

¹ Особливості вживання означеного бібліантропоніма у лексикографічному збірнику І. Франка ми розглянули в окремій розвідці: Тимошик Г. Паремії з бібліантропонімами в лексикографічному збірнику “Галицько-руські народні приповідки” Івана Франка. – Конференція “Słowiańska frazeologia gwarowa”. – Kraków, 3 – 4 października 2015 r. – Подано до друку (27 сторінок).

грає. (Наг.). Говорять про чоловіка, якому хрипить у грудях. Пор. Libl. 177 [Ф., 1909, с. 284]; **Христос**. 9. Христос тобі очи засере. (Берез.). Говорять у значіно: ти осліпнеш [Ф., 1909, с. 284]; *фізіологічного стану організму (голод)*: **Сус**. 2. Пішов у Сусі-Спасі. (Орт.). Знач. не ївши й не пивши [Ф., 1909, с. 188]. У лексикографічному збірнику є низка паремій, що ідентифікує *характер людини, її натуру*: **Христос**. 3. Він би Христа випер сі! (Сор.). Говорять про віроломного чоловіка, що відпирався свого злого діла [Ф., 1909, с. 284]; **Христос**. 6. Христовим іменем го проси, ци послухає. (Наг.). Говорять про непослушного чоловіка [Ф., 1909, с. 284]. Віра в силу імені Божого Сина, що здатна вплинути на співрозмовника, відтворена у паремії: **Христос**. 7. Христом Богом ті прошу. (Кол.). Прощу тебе усильно, Христовим іменем... [Ф., 1909, с. 284].

Поодинокі паремія з теонімом Христос позначає *безвихідь*: **Христос**. 4. Туди Христос не ходив. (Гнідк.). Говорить чоловік зайшовши в безвихідне місце [Ф., 1909, с. 284]. Також у лексикографічному збірнику натрапляємо на паремію з незрозумілим для упорядника змістом: **Сус**. 3. Сус на Сус, два на купу. (Кольб.). Значіне неясне [Ф., 1909, с. 188].

У "Галицько-руських народних приповідках" спорадично вжито найменування **Син Божий (син божий)**. Одна з означених паремій ґрунтується на знанні святописемної історії, яку респонденти проінтерпретували, зважаючи на реалії власного життя: **Жид**. 119. То лиш жиди Сина Божого так мучили, як ви мене мучите (Наг.). Лементував чоловік, якого держали довгий час за марницю в арешті [Ф., 1907, с. 112]; інша – ідентифікує одну з функцій божественної сутності – спроможність покарати за несправедливий вчинок: **Кривда**. 2. А син би тебе божий тьжико покарав за мою кривду! (Наг.). Молити ся скривджений чоловік [Ф., 1908, с. 308].

У лексикографічному збірнику виявляємо паремію з номінацією **Спаситель**, яка опосередковано може стосуватися Ісуса Христа, однак це стверджувати складно, бо упорядник не зазначив цього в коментарях: **Спаситіль**. 1. Не великий спаситіль. (Наг.). Не великий поратівник, помічник [Ф., 1909, с. 155].

Крім означених, у мікротекстах "Галицько-руських народних приповідок" І. Франка широко вживаним є номен **Господь**, котрий, зважаючи на значну частотність фіксації, потребує окремого дослідження.

Іноді для номінації Божого Сина (як зумів висувати упорядник у коментарях) використовується теономен **Бог: Гній**. 5. Гній лежить, а Бог долю держит. (Гнідк.). Гній тут у значіно лінивого, непорадного, ледачого чоловіка, якому нераз у життю щастить ся. Стилїзація проповідки натякає на звісну легенду про те, як Христос, бачучи лінивого неробу, що лежав під грушею і ждав, аж йому грушка впаде сама в рот, судив йому роботу та слухняну дівчину за жінку, пор. Етн. Зб. ХІІІ, ч. 108 [Ф., 1905, с. 350].

Найменування Божого Сина Ісуса Христа використовувалося в численних обрядодіях. Наприклад, уживаним у контексті богослужь чи в щоденній практиці вірян є так зване хресне знамення (покладання на себе знаку хреста, що виражає віру в Бога Отця, Бога Сина, Бога Святого Духа – Пресвяту Трійцю): **Імя**. 2. Во імя отця і сина, щоб не зістала ся ні крупина. (Кукиз.). Хрестять ся з такою примовою сїдаючи до стола [Ф., 1907, с. 222].

У лексикографічному збірнику І. Франка ми натрапляємо на травестовані форми хресного знамення (*parodia sacra*): **Імя**. 1. Во імня отця й сина, Каська й Марина такі ми портки вшила, що на переді тісно, а з заду трісло. (Наг.). Жартує парубок із дівчат [Ф., 1907, с. 222]; **Імя**. 3. Імя отця за отця, і сина за Максима, і святого за сліпого, і духа за Андруха, і аминь за камінь. (Бабух.). Травестія формулки, якою хрестять ся [Ф., 1907, с. 222]; **Каська**. 1. Во мня Оца і Сина, прийшла Каська тай Марина (Жидач.). Жартують при приході дівчат [Ф., 1907, с. 245].

У релігійно-культурному житті українців церковні свята, які влаштовують "на згадку про важливі події з життя Сина Божого Ісуса Христа, в прославлення хреста Господнього, отримання нерукотворного образу Ісуса Христа і його ризи", займа-

ють особливе місце [44, с. 383]. Вони є найвагомішими серед церковних свят річного циклу. Для позначення свят на честь Ісуса Христа використовується найменування Господні свята (рідковживане давнє – Господські празники [5]).

У паремійному корпусі “Галицько-руських народних приповідок” І. Франка є мікротексти, у котрих зафіксовано найменування усіх Господніх свят, що формують календарно-обрядове коло року. Зважаючи на обсяг зібраного матеріалу, до аналізу залучаємо лише ті паремії, що фіксують назву свят на честь Ісуса Христа весняно-літнього календарно-обрядового циклу.

2. “Ви шукаєте Розп’ятого, Ісуса Назаряніна. Він воскрес, – нема Його тут!”¹: вшанування Сина Божого у контексті великодніх свят

Великодні свята є найважливіші з-поміж свят весняного циклу. С. Килимник зазначає: “В уяві наших пращурів це свято, правильніше – система весняних свят, вважалось, як цілковита перемога весни-літа над зимою (в давнину розрізняли лише літо й зиму), перемога життя над мертвою” [14, с. 21].

У народній пам’яті спорадично збереглися спогади про комплекс давніх свят, котрі називалися великоднем: **Бабський велікдень, Проводи** – “Русальні (Русалчині) **прободи** = **Прободи русалок** – перший понеділок після Зелених свят, коли, за повір’ям, проводжають піснями русалок” [7, с. 485]; **Русалчин велікдень** “Русалчин (Русальний, Мавський, Навський, Нявський, Мертвєцький, Мерлєцький) **велікдень** = **Русальні розігри** = **Русальник** – старовинне дохристиянське свято мерців <...>, що припадає на *Сухій четвєр* перед Трійцею” [7, с. 514]; **Солов’їний велікдень** “Солов’їний день (велікдень)... **Боріса й Гліба (Борісів) день** <...> весняний день у народі здавна називають солов’їним, тому що з цього часу починають співати солов’ї” [7, с. 50]; **Рахманський велікдень** – “дохристиянське слов’янське свято, яке пізніше злилося з церковним, що відзначають на 26-й день після Великодня як середина (*Преполовєння, Права (Переплавна) середа*) між Пасхою та П’ятдесятницею (Трійцею)” [7, с. 495].

Із прийняттям християнства ці геортоніми трансформувалися в систему новітніх релігійно-культурних преференцій української етнокультурної спільноти й позначили низку свят, що вшановують Господа Ісуса Христа. Великдень належить до царини прадавніх свят. Він поєднав у собі реліктові давньоукраїнські ритуали з більш модерними церковними обрядами.

У християнському потрактуванні диво воскресіння “завершує ті надзвичайні події, котрі свідчать про божественну гідність Христа та <...> божественне походження християнської релігії” [43, с. 375]. Перебуваючи три дні “у серці землі”, тобто в потойбіччі, у царстві мертвих: “40. Як Ібна перебував у середині китовій три дні і три ночі, так перебуде три дні та три ночі й Син Людський у серці землі”², Ісус Христос воскресє до нового життя та дає надію на оновлення усьому людству.

У богословській інтерпретації розп’яття – “одна з найбільш достовірних з погляду історії та важливих для богослов’я подій у житті Ісуса” [8, с. 597]. В історичному аспекті розп’яття – одне із найжорстокіших тогочасних покарань, яке було досить розповсюджене на теренах *Rex Romana*. Тогочасна правова система інтерпретувала цю публічну страту як найбільш ганебну. Її використовували для “покарання за військові та політичні злочини” [8, с. 597].

Трагічна історія, пов’язана з завершенням земного життя Ісуса Христа, вражала своїм драматизмом і викликала співчуття у вірян. Саме ці глибокі переживання народна свідомість транспонувала у численні макро- та мікротексти приповідок. В одній з паремії “Галицько-руських народних приповідок” респондент виправдовує крадіжку цвяхів, алюзивно пов’язавши їх у своїй інтерпретації з інструментами

¹ Цитата з “Євангелії від св. Марка” [Мк 16: 6] [1].

² Цитата з “Євангелії від св. Матвія” [Мт 12: 40] [1].

катування Ісуса Христа: **Красти**. 29. Цвйики красти, то не гріх. (Грин.). “А то тому – пояснив Гуцул, – бо йик Жиди Христа мали розпинати, то їден милосердний украв цвйики, а то були би ще бірше понабивали в кіло” [Ф., 1908, с. 306]. У лексикографічному збірнику І. Франка знаходимо мікротекст, що є вживаним дотепер і стосується характеристики зовнішнього вигляду людини, яка зазнала фізичних чи духовних випробувань: **Виглядати**. 2. Виглядає як з хреста знятий. (Збар.). Такий змучений, нещасний, марний. Пор. нім. Er sieht aus, als hätt’ er drei Tage im Grabe gelegen і под. Wand. I, 197 (Aussehen 24, 25, 26); Adalb. Wyglądać 81 [Ф., 1901, с. 158].

2.1. Передвеликодній період

Перед настанням Великодніх свят досить тривалим є так званий передвеликодній період, що охоплює кількатижневий Великий піст. Особливо важливим для вірян є останній тиждень Великоднього передсвяття. В цей час розквітає буйнотрав’ям природа, буяє життям фауна. У паремійному корпусі І. Франка натрапляємо на мікротекст, що ідентифікує спостереження людини за поведінкою тваринного світу в цей період: **Замкнути**. 2. Замкло му, ги зазули перед Велицідни (Тухля). Знач. замовчав. Зазуля перед Великоднем не кукає [Ф., 1907, с. 152].

2.1.1. Великий піст

Респонденти у “Галицько-руських народних приповідках” особливу увагу приділяють питанням посту, що є формою аскези та передбачає добровільне обмеження людини, згідно з релігійними приписами, насамперед, у їжі. У часі посту людина самозаглиблюється, перемикає увагу з реалій матеріального світу, які регламентують значну частину земного буття, на сферу духовного.

Загалом піст є важливим атрибутом життя християн. Респонденти лексикографічного збірника І. Франка стверджують, що постування прихилило до них Бога: **Постити**. 2. Чому хлопи постят? Бо Бог тільки за той піст хлопів держит на світї. (Дидьова). Народне віруване про важність посту [Ф., 1908, с. 578]. **Люди**. 47. Наших людей ще Пан Біг лиш через тверді пости утримує. (Дид.). Думка висловлена ще Іваном Вишенським [Ф., 1908, с. 366]. Люди, які не дотримувалися правил посту, не викликали особливої пошани в соціумі, адже були проінтерпретовані як грішники: **Піст**. 4. Коли-с не заховав божого посту, то кури тепер дїдьчого хвосту! (Іваник). Прокляте. Незаховане посту уважають дуже тяжким гріхом, що веде душу до пекла [Ф., 1908, с. 545].

Релігійна практика багатьох народів передбачає певні періоди такого добровільного обмеження людини в тому, що підживлює її, дає насолоду. Як свідчать матеріали збірника, особливо строгих приписів постування дотримувалися українці (українець = руснак), що було навіть підставою для кепкування: **Руснак**. 1. Руснак з’їсть головку маку, а два тижні постит. (Мшан.). Кепкують із руського посту, буцїм то й мак уважаєть ся масною стравою [Ф., 1909, с. 53].

Практика добровільної аскези (**Випостити ся**. 2. Випостив сї, як миш у церкві. (Наг.). В церкві миш не має що їсти [Ф., 1901, с. 182]; **Випостити ся**. 3. Випостив сї як на пуци. (Дрог.). Довго постив, жив не доїдаючи, мов пустинник у пустинї. Німець каже: Wer nicht fasten will, muss nicht in die Wüste gehen, Wand. I, 937 (Fasten 23) [Ф., 1901, с. 182]) сприяла очищенню людини (**Випостити ся**. 4. Хто сї випостит, той сї вичистит. (Цен.). Вичистить мб. у двоякім значіню: 1) виголоднїє ся і 2) у нього мине ся злість, завзяте, вороговане, грїшні думки. Пор. німецьке: Man lass einen ein Zeitlang fasten, so vergeht ihm das Tanzen, пор. Wand. I, 937 (Fasten 16, 17) [Ф., 1901, с. 182]). Після тривалого обмеження в їжі людині смакує все: **Випостити ся**. 5. Хто сї випостит, тому всьо смакує. (Наг.). Пор. німецьке: Wer lange gefastet hat, dem sind rohe Bohnen süß. Wand. I, 937 (Fasten 21) [Ф., 1901, с. 182].

Незважаючи на те, що правила дотримання посту загальнообов’язкові, проте кожна людина може обирати, що має робити: **Піст**. 10. Я нинї з постом. (Наг.). Пошу сьогодні [Ф., 1908, с. 545]. На обмеження в їжі впливає, безперечно, й майновий статок людини: **Піст**. 8. У бідного що день піст. (Кол.) Він ніколи не доїдає.

Пор. Мука 1851 – 2 [Ф., 1908, с. 545]. Цінність посту, на думку респондентів, залежить від фізичного стану людини: **Пяний**. 15. Пяного молитва, як хорого піст. (Зазул.). Обоє неважні. Пор. Сим. 1738 [Ф., 1908, с. 611].

Великий піст у передвеликодній період охоплював сім тижнів. Саме доволі довга протяжність у часі великоднього посту лягла в основу паремії: **Волокти**. 1. Волоче сі, як великий піст. (Наг.). Говорять про немилу справу, злидні, процес. Пор. Wand. V (Ziehen 33) [Ф., 1905, с. 253]. Обмеження в їжі закономірно призводять до схуднення людини: **Ремінь**. 1. Затьгай ремінь на великопісну прьижку. (Наг.). У великий піст чоловік звичайно худне і мусить оперізувати ся на найдальшу дїрку [Ф., 1909, с. 9], чи спрочиняють, зі слів упорядника, й захворювання (гемералопія – куряча сліпота): **Випостити ся**. 1. Випостив єм сі, що й сьвіта не виджу. (Наг.). Після великого посту у наших селян справді буває тзв. куряча сліпота [Ф., 1901, с. 182].

Однак у період Великого посту людина мала обмежуватися не тільки в їжі. Були правила, котрі визначали *особливості соціальних взаємин*: **Піст**. 2. В великім пості не ходи в гості. (Ільк.). Великий піст – пора пісної страви і звичайно сумна [Ф., 1908, с. 545]; **Гість**. 48. Що ми за гості в великім пості! (Цен.). В великім пості не відбувають ся ніякі празники ані гостини [Ф., 1905, с. 336]; *вчасність чи доречність робіт*: **Прясти**. 3. Хто пряде в перший день великого посту, у того в сиру будут хробаки. (Наг.). Народне віруванє [Ф., 1908, с. 605]. Якщо ж людина не дотримувалася цих приписів поведінки, то виглядала недоречно та кумедно: **Піст**. 3. Вибрав ся в великий піст по кольиді. (Наг.). Про чоловіка, що робить щось не в пору [Ф., 1908, с. 545].

Велике значення для вірян має обряд сповідання в передвеликодній період. У паремійному збірнику І. Франка натрапляємо на мікротекст, у якому в формі прокляття висловлюють “побажання” грішникові приступити до сповіді, розуміючи, що здійснити це йому буде непросто: **Піст**. 1. А постойко би ті сьвітити на покаєне видав! (Наг.). Кленуть якогось запеклого грішника, припускаючи, що в великім пості він мусить висповідати ся своїх гріхів і дістане якусь не малу покуту [Ф., 1908, с. 545]. Як свідчить матеріал лексикографічного збірника та й сучасна живомовна практика, лексема “*висповідати*” у контексті образного переосмислення означає “*висварити, присоромити*”: **Висповідати**. 1. Висповідав го, як у великий піст. (Наг.). Знач. наганьбив, присоромив випоминаючи його погані вчинки [Ф., 1901, с. 190].

2.1.2. “Красний торг” – “тижневий торг перед Великоднем”

Традиція торгу, що відбувався, як правило, щотижнево від найдавніших часів й до сьогодення – “обов’язковий елемент містечкового життя на відміну від ярмарків у великому місті” [7, с. 24]. Щотижневі торги регламентували життєдіяльність містечка. Особливо активними вони були напередодні великих свят – Різдва та Великодня.

У “Галицько-руських народних приповідках” “*красним торгом*” називають торговий день у передвеликодній тиждень¹: **Торг**. 4. Красний торг. (Наг.). Красним торгом називають остатній тижневий торг перед Великоднем, у Дрогобичи понеділок Страсного тижня [Ф., 1909, с. 218]; **Жид**. 58. Жид каже: “В мене тогди красний торг, як дорого продам, а тано купю.” (Наг.). Селяни називають “красним торгом” торговий день перед Великоднем, коли купують усяке коріне до паски та на крашанки [Ф., 1907, с. 109].

2.1.3. “Цьвітна (шуткова) неділя”²: Вербна (квітна) неділя³

Вербна (квітна) неділя (грецьк. Κυριακή των Βάων; лат. Dominica in palmis de Passione Domini – Пальмова неділя Страстей Господніх [9, с. 930]) – свято великод-

¹ Упорядники п’яти томного лексикографічного видання “Славянские древности” зауважують, що “красні дні” припадають на передвеликодній, великодній та післявеликодній тижні [27, с. 650].

² Назва (назви) свята, що трапляється у пареміях “Галицько-руські народні приповідки” Івана Франка чи в коментарях до них.

³ Офіційна назва (назви) свята на честь Господа Ісуса Христа.

нього циклу. Воно розпочинає Страсний тиждень і святкується на спомин про врочистий в'їзд Ісуса Христа до Єрусалиму. Для церков Східного обряду "Квітна Неділя здавен-давна вважалася великим Господнім празником і належить до 12 найбільших празників нашого церковного року" [12, с. 122]. У церковному по-трактуванні свято спирається на євангельські тексти, котрі розповідають про цю врочисту подію: "12. А другого дня, коли безліч народу, що зібрався на свято, прочула, що до Єрусалиму надходить Ісус, 13. то взяли вони пальмове віття, і вийшли назустріч Йому та й кричали: "Осанна! Благословенний, хто йде у Господне Ім'я! Цар Ізраїлів!"¹.

Неділя напередодні Великодня "називається "Вербною", "шутковою" або "квітковою", а тиждень перед цією неділею – "вербним" [3, с. 355]. С. Килимник зазначає, що: "Назва неділі одержана від спогадів, коли юдейський народ з гілками фінікової пальми, що носить назву "єрусалимської верби – іви", – зустрів Ісуса Христа за шість днів до хресної смерті" [14, с. 44].

Квітна неділя розпочинає останній тиждень Великого посту. У цей день освячують вербові галузки, котрі після освячення, за давніми повір'ями, мали особливу магічну силу. "Дерево-верба, – пише С. Килимник, – мало й має велике значення серед українського народу з предковичних часів. Верба певно була в давнину тотемом українського, а може й всеслов'янського народу, цебто, священним деревом, і має до цього часу численну символіку" [14, с. 43]. На теренах України існував обряд символічного биття освяченою вербовою галузкою, котра додавала сили та сприяла зростанню дітей, молодих людей. У паремійному збірнику І. Франка натрапляємо на мікротекст, який описує цей обряд: **Бити**. 72. Не я бю, верба бе: від нині за тиждень Великдень. (Наг.) ...шутка бе... (Льв.). Приговорюють у цвітну (шуткову) неділю вернувши з церкви і бючи домашніх, особливо малих дітей, сьвяченою "шуткою", себ-то вербовою гилькою покритою молодими шутками. Про бите як підмогу пам'яті див. висше, Бити 15 [Ф., 1901, с. 33 – 34]. Та сама примівка у Білорусів, див. Нос. стор. 380. У коментарі до паремії І. Франко покликається на інший мікротекст, де описує обряд символічного побиття – "давній руський звичай": **Бити**. 15. Бий, аби знав, по чому локоть. (Яс. С.). Про давній руський звичай, закріпляти битем (переважно у молодших) знанне якоїсь важної річі, отже прим. місця, доки сягає межа або границя сільської землі, або внашій випадку ціни (бо таке очевидно первісне значіння сеї приповідки), див. Laveleye. La propriété primitive розд. II [Ф., 1901, с. 30].

2.1.4. Передвеликодній тиждень

Останній тиждень Великого посту, що передує Великодню, у святописемній історіографії пов'язаний з останніми подіями земного життя Ісуса Христа, починаючи від тріумфального в'їзду до Єрусалима та завершуючи розп'яттям і похованням. Цей тиждень для вірян регламентований правилами дотримання суворого посту. О. Воропай пише: "На цьому тижні віруючі люди дотримуються посту так само суворо, як і на першому тижні Великоднього посту" [3, с. 360].

Останній передвеликодній тиждень називали *Страсний (Білий, Великий, Живий, Чистий) тиждень, Страсна (Велика) сьдмиця* [7, с. 582]. С. Килимник наводить приклади уживання назв передвеликоднього тижня, за територіальним принципом. Зокрема етнограф зауважує: "Останній тиждень перед Великоднем носить декілька назв: Білий, Жильний, Чистий та Вербний, в Галичині – Вербний або Шутковий" [14, с. 56].

З-поміж днів цього тижня виокремлюють четвер (Великий, Страсний, Чистий четвер), п'ятницю (Велика, Страсна, Свята п'ятниця) та суботу (Велика, Страсна субота), "котрі були найбільш міфологічно і ритуально насиченими", адже "це був час строгого посту і скорботи, очисних та інших магічних ритуалів, поминання померлих та розгулу демонів" [29, с. 172].

¹ Цитата з "Євангелії від св. Івана" [Ів 12: 12] [1].

**2.1.4.1. “Живний четвер”, “живник”, “страшний четвер”, “великий четвер”:
Великий (Страшний, Чистий) четвер**

Найважливішим днем останнього тижня Великого посту є, безперечно, четвер, “який називається чистим, світлим, великим, страшим або живним” [3, с. 360]. У прадавніх віруваннях українців “перед Великим днем – Великоднем <...> покійники – їх душі, – виходять із землі, а чи приходять “по небесному чарівному мосту” з вірію в свої “весі” (села), і, за три дні до Великодня, справляють уночі свій “Мертвецький”, “Навський Великдень”. З прийняттям християнства. У цей день “жильний”, “вербний”, чи “чистий”, а тепер називають страшний четвер – увечері відправляються Страсті Господні” [14, с. 66].

У паремійних мікротекстах “Галицько-руських народних приповідок” І. Франка також знаходимо низку варіативних найменувань четверга передвеликоднього тижня: *Живний четвер, живник, страшний четвер, великий четвер: Живний*. 1. Живний четвер. (Наг.). Так називають великий або страшний четвер перед Великоднем. Пор. пісню: В живний четвер по вечери / Ходит Христос по всій землі [Ф., 1907, с. 105]; *Живник*. 1. Від живника до паски триднівку постыт. (Наг.). Живник, те само, що живний або великий четвер. Давніше побожні люди як повечеряють у живник, то не їдять нічого аж до свяченого, се й була: “триднівка” [Ф., 1907, с. 105].

Із четверга розпочинали триденний піст – “триднівку”, яка тривала до Воскресіння Ісуса Христа: *Постити*. 1. Постити триднівку. (Наг.) Деякі люди постять від вечері в живний четвер аж до свяченого і се називає ся триднівка; див. *Живник*. 1 [Ф., 1908, с. 578].

2.1.4.2. “Велика п’ятниця”: Велика (Страшна, Свята) п’ятниця

Велика п’ятниця, Страшна п’ятниця, Свята п’ятниця, Великодна (Великодня) п’ятниця – найскорботніший день передвеликоднього тижня, який пов’язаний зі спогадами про тортури, розп’яття і смерть Ісуса Христа. У цей день “замовкають дзвони, лише калатають, за давнім звичаєм, довбеньками в суху дошку (*біло*), розносячи похоронний сум” [7, с. 583].

Богослуження в цей день має низку зворушливих обрядів, де особливе місце належить обрядодіям із плащеницею, яка є “ніщо інше, як те простирало чи обрус, у якому було завинене мертво Тіло Христа Господа, коли Його зложено до гробу” [12, с. 130]. Довкола плащениці споруджують конструкцію, що символізує Божий гріб. Саме цей обряд відтворено в паремії, яка, попри врочисту патетику згаданої обрядодії, містить у собі жартівливе порівняння та позначає якусь подію, що супроводжується голосіннями, примовляннями (судячи з контексту, надмірними, можливо, недоречними): *Баба*. 18. Баби читають, як коло божого гробу. (Колом.). “Читати” тут у значіно: монотонно і жалібно рецитувати, голосити. Уладжане “божих гробів” у велику п’ятницю по церквах і костелах належить у нас по містах до традиційних звичаїв і у латинян і в уніятів. Такий “божий гріб” – спеціально на ту ціль зроблена рухома капличка декорує ся в нутрі як найбогатше, там складає ся плащениця, а обкі ставить ся сторожа, яка від п’ятниці мусить стояти (розумієть ся, чергуючись) аж до неділі. Перед тим божим гробом читаєть ся й сьпваєть ся уставом приписані відправи [Ф., 1901, с. 11].

У лексикографічному збірнику ми виявили паремії, що ґрунтуються на анекдотичній оповіді про надмірну повільність, невчасність дій комічного персонажа, блазня *Vaga*, в інших контекстах – *Рака (рака): Ваг*. 1. Обув ся як Ваг. (Мшан.). Ваг – якась анекдотична фігура, типовий сьміхун у місцевій традиції (незвісній з інших околиць нашого краю) щось в роді німецького Тіля Айленшпігеля¹ або польського

¹ Яскравим прикладом народних книг німецької масової літератури XV – XVI ст. стала “книга про Тіля Уленшпігеля, на сторінках якої тогочасна дійсність показана крізь призму комедійного сьміху, що своїм корінням сягає народної сьміхової культури середньовіччя” [25, с. 105 – 106]. У коментарях упорядник “Галицько-руських народних приповідок” згадує про Совізжала – персонажа польської сьміхової культури доби бароко.

Совіжжала. Яке спеціальне значіне має отсе порівнане – не знаю. Див. М. Зубрицький. Народній календар. (Етнол. мат. III, 57) [Ф., 1901, с. 134]; **Ваг**. 2. Пішов як Ваг за дріжджами. (Мшан.). ... як рак... (Наг.). Отся приповідка виявляє звязь Вага з Совіжжалою і Тілем Айленшпігелем. Про Совіжжала говорить ся (анекдоту я чув у Дрогобичі), що його мати в велику п'ятницю післала по дріжджі, щоб вечером розчинити паску. От він як пішов, то вернув аж через рік вечером у велику п'ятницю, тай то переступаючи поріг упав і розбив фляшку з дріжджами і крикнув: *So nagle, to po diable!* Німецький *Till Eulenspiegel* (*Simrock X*) сеї анекдоти не має. Припускаю, що в сторонах, де не знали назви Ваг, у приповідці поклали "рак", див. далі Рак [Ф., 1901, с. 134 - 135]; **Піти**. 31. Пішов, гий рак по дріжджі. (Жидач.). Натяк на анекдоту про блазня Рака, що посланий у Велику п'ятницю за дріжджами, прийшов аж на другий рік у той сам день [Ф., 1908, с. 547]; **Квапити ся**. 3. Квапит ся, як рак з дріжджами. (Гнідк.). Рак посланий у велику п'ятницю по дріжджі для паски прийшов аж за рік і впавши через поріг збив горщик з дріжджами. Анекдота з циклю *Till Eulenspiegel* [Ф., 1907, с. 250]; **Вода**. 89. Пішов по воду, як рак по дріжджі. (Наг.). Знач. довго не вертає ся. Оповідують, що рак як пішов по дріжджі в велику п'ятницю одного року, то вернув аж у вел. суботу другого р. Пор. висше Ваг. 1 [Ф., 1905, с. 248].

2.1.4.3. "Велика субота": Велика (Страсна) субота

Велика субота, Страсна субота – "остання субота перед Великоднем, останній день Великого посту, шостий день Страсної седмиці (Страсного тижня)" [7, с. 69]. Велика субота – це останній день великоднього (пасхального) тридення. В цей день вірняи споглядають Божий гріб (див. вище) та готуються до прославлення Господнього Воскресіння в часі Великодня. У "Галицько-руських народних приповідках" І. Франка виявлено паремію з темпоральним маркером (геортонім *велика субота*), яка позначає невчасність і недоречність відвідин: **Рано**. 6. Ні рано, ні пізно, в сам добрий час: в велику суботу з кужелем на вечорниці. (Збар.). Жартливе розпросторене загально відомої приповідки ч. 5 з іронічним вістрем про прихід зовсім не в пору [Ф., 1909, с. 6].

2.2. "Паска", "Великдень", "Виликдень", "Велицідень", "Великодне", "Воскресене", "Воскресеніе": *Воскресіння Господне, свято Воскресіння Ісуса Христа, свято Воскресіння Господнього, свято Воскресіння Господа нашого Ісуса Христа*

Пасха (давньогерм. *pasca*; грецьк. *Πάσχα*, лат. *Pascha*) [11, с. 1322]; свято Воскресіння Ісуса Христа (грецьк. *Ἡ Ανάστασις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ*) – головне свято богослужбового року, що встановлено на згадку про Воскресіння Ісуса Христа. Свято не має встановленої дати, а кожного року обчислюється за місячно-сонячним календарем. Біблійна традиція розрізняє старозавітну паску, котру святкують на честь виходу ізраїльтян з египетського рабства, та новозавітну, котра пов'язана з Воскресінням Ісуса Христа, що символізувало перехід від смерті до життя.

Попри офіційні найменування свята існує низка народних: *Великдень, Великідень, Великідні святá (святкі), Сві'тла (Святá) Неді'ля* [7, с. 69], *Паска, Воскресіння, Воскресене, Воскресеніе*. Академічний словник синонімів української мови наводить приклад лише двох стилістично неоднорідних найменувань свята: "**Великідень** (християнське весняне свято, присвячене воскресінню засновника християнства – Ісуса Христа), **Паска** [*Πάσχα*] *розм.*" [30, с. 137].

У паремійному корпусі І. Франка виявлено низку варіативних найменувань свята Воскресіння Господа нашого Ісуса Христа: *Паска, Великідень, Виликідень, Велицідень, Великодне, Воскресене, Воскресеніе*, де найбільш уживаними є номінації *Великідень* та *Паска*.

Для респондентів "Галицько-руських народних приповідок" Господне Воскресіння належить до найбільших церковних свят: **Великідень**. 10. Виликідень раз у рік. (Жидач.). Се одно з найбільших, а у нашого народа таки найбільше свято [Ф., 1910, с. 398]; **Свято**. 15. Як має бути св'яито, най же буде Великідень. (Жабє). Говорить чоловік поминаючи менші свята [Ф., 1909, с. 82].

У передвеликодній період людина готується до цього великого свята, намагається осягнути його божественну ідею. У цей час ніщо стороннє (наприклад, реалії побуту) не має її відволікати від святкових переживань, що супроводжують перебіг великодніх урочистостей: **Кури**. 1. Ауш кури на сідало, бо завтра великдень! (Кол.). Щоб не було з вами клопоту [Ф., 1908, с. 326]. Це свято особливої патетики (демонструє диво оновлення, перехід до нової форми буття), однак навіть воно, як свідчить паремія, не спроможне переінакшити людину, зробити її кращою (у нашому випадку мудрішою): **Туман**. 5. Туман туманом і на Великдень. (Лучак.). Жартлива помівка про глуповатого чоловіка [Ф., 1909, с. 228].

У свідомості етнокультурної спільноти великі свята (Різдво, Великдень) були своєрідними темпоральними орієнтирами, які дозволяли організовувати життя не лише у святковий період, а й в період межисвяття. У лексикографічному збірнику І. Франка ми виявили паремії зі згаданим геортонімом, що позначають: *доречність та вчасність яких-небудь дій*: **Варварити**. 1. Як би не варварила і не савила, то би по величідни кросен не ставила. (Мшан.). Сьв. Варвари (д. 4 грудня) і сьв. Сави (д. 5 грудня) – малі, церковні свята, в які можна робити, особливо прясти. Лінива господиня, що не пряде в ті й подібні свята, не витче свого полотна в великім пості і мусить ткати весною, коли настає огородова робота [Ф., 1901, с. 136]; **Шити**. 10. Шити, білити, завтра Великдень. (Гнідк.). Жартують із поквапної, наглої роботи. Пор. Даль II, 222 [Ф., 1910, с. 338]; **Дід**. 73. Ще дідам пива, аби розливати на Великдень? (Вербовець Г.). Пор. т. I, Дід ч. 24 і 25; т. III, Старець 4. Говорять у значіню: ще чого не стало [Ф., 1910, с. 427]; *спостереження, що визначають типову хронологічну локалізацію свят*: **Марець**. 3. Марот не вийшов з пущина, а березень з паски¹. (Мшан.). Пущіне все припадає на март, а паска на цвітень [Ф., 1908, с. 378]; *швидкоплинність часу, особливо святкових днів*: **Великдень**. 2. Великдень уже би й конем не здогонив, так борзо минув. (Кольб.). Говорять звичайно кілька днів по святах, споминаючи, як забавляли ся, яких приємностей зазнали підчас свят [Ф., 1901, с. 144]; *те, чого дуже чекають, що трапляється нечасто*: **Великдень**. 7. Не щодень Великдень. (Ільк.). Знач. не щодня трапляє ся якесь добро, якась незвичайна радість. Пор. Adalb. Wielkanoc 4 [Ф., 1901, с. 144]; **День**. 45. Не що день великдень. (Наг.). Не що день празник або щедро заставлений стіл. Пор. Wand. IV (Tag 15) [Ф., 1905, с. 538]; **Ждати**. 7. Жду го як Великодня. (Крех.). Надію ся його скоро приходу [Ф., 1907, с. 99]; **Великдень**. 8. Тогди у сироти Великдень, як сорочка біла. (Лев.). Знач. сироті рідко трапляє ся мати білу сорочку і се у неї вже незвичайна радість. Так характеризують безрадісне, оплакане жите сироти [Ф., 1901, с. 144]; **Сирота**. 25. Тогди у сироти Великдень, як білу сорочку вдягне. (Луч.). У неї чиста сорочка – рідке свято [Ф., 1909, с. 96]; *те, що неможливо поєднати, примирити*: **Великдень**. 6. Не зйде сі Великдень з Різдром. (Кольб.). Знач. два противенства, дві суперечности, два вороги не погодять ся з собою [Ф., 1901, с. 144]; *дивний зовнішній вигляд*: **Убрати**. 4. Вбрав сі, як стрик на Великдень. (Наг.). Жартують із чоловіка, що вбрав ся в якусь чудернацьку, незвичайну одєжу [Ф., 1909, с. 234]; *жартівливе висловлювання з прихованим (непристойним) змістом, який упорядник не уточнює*: **Спомянути**. 1. Спомянуло би ся по-величідни: курка вінок окаляла. (Гнідк.). Жартливий вислов: оговірка якогось неприличного реченя [Ф., 1909, с. 161]. У “Галицько-руських народних приповідках” знаходимо паремію, що ґрунтується на *гумористичній алюзії великодньої тематики (натяк на драматичний пасаж святописемної історії – розп’яття)*: **Свято**. 11. Сьвйито – сім баб розпйито. (Наг.). Жартують із чоловіка, що не робить в будний день вимовляючи ся святом [Ф., 1909, с. 81].

У часі великих свят спостереження за погодними умовами дозволяє зробити метеорологічні прогнози: **Сніг**. 4. Сніг і мороз на Великдень віщує недороду².

¹ Марот – март (березень); березень – цвітень (квітень).

² Недорода – неврожай.

(Мокротин.). Із народного календаря [Ф., 1909, с. 141]. У народній метеорології погодні прогнози часто пов'язували свята (передсвяткові періоди) між собою: **Різдво**. 3. Зелене Різдво, білий Великдень. (Льв.). Метеорологічна ворожба, що коли на Різдво буває тепло, то на Великдень буде сніг. Пор. Wand. V, Weihnachten 6; Čelak. 456 [Ф., 1909, с. 17]; **Пущань**. 2. Який день на пущиня, такий на Великдень. (Мшан.). Народне віруванє [Ф., 1908, с. 609].

Часометричні спостереження українців відображено в пареміях: **Різдво**. 4. Іде не до Ріства, а до Великодне. (Наг.). Іде не до зими, а до весни. Пор. Даль I, 162 [Ф., 1909, с. 17]; **Різдво**. 7. Ни однако за далеко від Різдва до Великодні, як від Великодні до Різдва. (Кольб.). Від Різдва до Великодня далеко ближше [Ф., 1909, с. 17].

3-поміж паремій, що стосуються тематики великих свят, виокремлюємо такі, які відображають людські взаємини, наприклад, подружні стосунки: гумористичне сприйняття псевдопобожного чи нелюбого чоловіка: **Небіжчик**. 2. Мій небіжчик бувало як іде до церкви, то або на Різдво, або на Великдень. (Наг.). Говорила вдова про свого "дуже доброго" небіжчика-мужа [Ф., 1908, с. 439]; **Чоловік**. 34. Скажіт сами, чи я свого чоловіка не люблю? Наймитови як змію голову в неділю, то знов аж у неділю, а чоловікови то на Різдво, то на Великдень, то на Різдво, то на Великдень. (Коб.). Жартливо приповідують про жінку, що любила наймита, а не любила чоловіка [Ф., 1910, с. 313]; **Жінка**. 45. Жінка мовила: "Я своєму наймитови як дам білу сорочку в неділю, то аж знов у неділю, а чоловікови то на Різдво, то на Великдень, то на Різдво, то на Великдень". (Наг.). Передразнюють невірну жінку, що знохала ся з наймитом і не дбає за чоловіка [Ф., 1907, с. 127].

Як свідчать мікротексти паремійного збірника І. Франка, для поодиноких респондентів святвечірній період був більш очікуваним, аніж інші свята: **Святий**. 21. Святий вечір святий би сі а Великдень не снів би сі. (Жидач.). Говорив арендар, у якого на св. вечір брали богато горівки, а перед Великоднем не брали [Ф., 1909, с. 80], чи був пов'язаний з більш приємними спогадами, аніж інші свята: **Святий**. 22. Свйитий вечір свйитив би сі, а Великдень не снів би сі, а Николи аби не було ніколи. (Наг.). Ширший варіант до попер. ч. Говорив арендар, якого на празник Миколи на п'ятиці побили люди [Ф., 1909, с. 80]; **Різдво**. 8. Різдво яло би ся, а Великдень не снів би ся. (Ільк.). Значіне неясне. Був видно чоловік, якому на Різдво поталанило, а в часі Великодних свят трафило ся якесь лихо [Ф., 1909, с. 17].

У "Галицько-руських народних приповідках" натрапляємо на паремію, що відображає **жартівливу прикмету: Великдень**. 9. Як на Великдень у день спит господар, то вильбиже пшениці, а як спит господині, то вильбиже льон. (Наг.). Жартлива поговорка. Коли лихий господар густо посіяв збіже або лен і молоді ростини виляжуть, то сусіди клять собі: "О, певно господар або господиня спали на Великдень!". Звичайно на Великдень по обіді сплять усі старші, натомлені попередньою роботою та постом [Ф., 1901, с. 144].

Як уже зазначалося, перманентною ознакою "Галицько-руських народних приповідок" є впізнаваність респондентів (наприклад, у примівці згадано про "*старого Когута*"), що створює відчуття причетності читача, його залученості до процесу крос-темпоральної комунікації: **Дожити**. 3. Дожив сотої паски. (Яс. С.). Говорили про старого Когута, що вмер проживши сто літ [Ф., 1907, с. 24]. У давньоукраїнській культурі великі свята були своєрідними точками відліку людського віку.

У лексикографічному збірнику І. Франка виявлено гумористичні оповідки про різні життєві стратегії людей. Ця неоднаковість поглядів комунікантів спричиняє гумористичний ефект: **Тато**. 43. Тобі, тату, паска в голові, а міні сі фузія трафіїе. (Наг.). Говорив син до батька; батько був господар, що дбав про дім, а син запалений мисливець, що любив блукати по лісах [Ф., 1909, с. 199]; **Татуньо**. 1. Вам татуню сьвето в голові, а мені сі фузія трафлєє. (Тернопіль). Варіант до Тато ч. 43 [Ф., 1909, с. 199].

Напередодні Воскресіння Христового в великодню п'ятницю "замоває" церковний дзвін аж до Світлої неділі. У паремійному корпусі І. Франка виявлено чимало конструкцій, що містять згадку про цей важливий атрибут свята. Великодній

передзвін, який звучить звідусіль, чують усі, окрім людей з вадами слуху: **Глухий**. 27. Що глухому великодний дзвін? Очевидно ніщо, бо він його не чує. Німець каже подібно: Was nützt dem Tauben die Nachtigall? Wand. IV (Tauber 13) [Ф., 1905, с. 344].

Великоднім дзвоном називають гнівливого та зятого чоловіка, який не вміє пробачати: **Дзвін**. 22. То великий дзвін, що як задзвонить на великдень, то аж до другого великодньи гуде. (Дрог.). Говорять про завзятого чоловіка, що раз ображений довго сердить ся. Легенда про такий великий дзвін живе серед народа; її прикладають то до якогось дзвона у Львові, то в Києві, то в Москві [Ф., 1905, с. 550].

Зі звучанням великоднього дзвону пов'язане повір'я про вовків: **Великдень**. 3. Де вовк на Великдень зачує голос дзвонів, там буде цілий рік крутити ся. (Мшан.). Віруване, задля якого декуди в горах не велять на Великдень весь день дзвонити, як се діє ся на Підгір'ю [Ф., 1901, с. 144].

Прокляття, що містять великодню атрибутику, не лише звучать погрозово, а й мають, як свідчить паремійний матеріал, велику силу, бо стосуються завершення людського життя: **Чути**. 2. Бода-с не чув дзвона на Великдень! (Наг.). Прокляте [Ф., 1910, с. 329]; **Скапати**. 4. Бодай ти скапав, як сьвічка на великдень перед образами! (Ю. Км.). Прокляте. Просторий варіант до попер. ч. [Ф., 1909, с. 106].

І. Франко зафіксував оригінальне повір'я, розповсюджене серед гуцулів. На думку респондентів, саме така відповідь на великоднє привітання має сприяти успішній риболовлі: **Риба**. 11. Г-о¹ їм, рибу ловлю. (Грин.). Гуцули вірять, що коли на Великдень у відповіді на звичайне "Христос воскрес!" сказати отсю приказку, то такому весь рік будуть риби ловити ся [Ф., 1909, с. 11].

Центральною ідеєю Великодня є ідея воскресіння. У системі сучасної мови лексеми *воскресати, воскресити, воскреснути, воскресати* мають низку значень: "1 – 5. **воскресати** див. **видужувати**, 1 – 3. **оживати, пригадуватися**"; "1 – 4. **воскресіти** див. **відбудовувати**, 1 – 3. **оживляти**"; "1 – 5. **воскреснути** див. **видужувати**, 1 – 3. **оживати, пригадуватися**"; "1 – 4. **воскрешати** див. **відбудовувати**, 1 – 3. **оживляти**" [30, с. 303].

У паремійному корпусі І. Франка знаходимо конструкції з означеними лексемами, котрі позначають: *неспроможність створити чи знайти щось*: **Воскресити**. 1. Я тобі не воскресу хліба, як нема. (Наг.). Воскресити тут у значінню сотворити, видобути невідомо відки [Ф., 1905, с. 265]; *несподівану появу*: **Воскреснути**. 1. А ти відки тут воскрес? (Наг.). Знач. відки тут узяв ся? [Ф., 1905, с. 265].

У межах цієї групи виокремлюємо жартівливі паремії, що містять приклади *священої пародії (parodia sacra)*: **Великдень**. 5. На кінський Великдень. (Ільк.). Жартливо зам. ніколи, бо коні не справляють Великодня [Ф., 1901, с. 144]; **Прийти**. 7. Прийде на кінцький великдень. (Кольб.). Не буде ніколи [Ф., 1908, с. 591].

(Закінчення статті в наступному номері)

ЛІТЕРАТУРА

1. Біблія або Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту із мови давньосврейської й грецької на українську наново перекладена / Переклав Іван Отієнко. – Druckhaus Gummersbach, West-Germany, 1988.
2. *Вдовиченко Н.* Вербалізація морально-етичних концептів в українській мовній картині світу. – Автореф. дис. на здобуття кандидата філологічних наук / Вдовиченко Наталія Володимирівна. – Спеціальність: 10.02.01 – українська мова. – Одеса, 2015. – 23 с.
3. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис / Олекса Воропай / репринтне видання. – К., 1991. – Т. I.
4. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис / Олекса Воропай / репринтне видання. – К., 1991. – Т. II.

¹ Слова, що належали до сфери мовного табу (наприклад, лексика, яка позначає певні фізіологічні процеси в організмі людини тощо), упорядник доволі часто не відтворював повністю, а подавав, як правило, скорочено. З огляду на контекст, реципієнт (носій мови) міг легко відчитати ці скорочення.

5. Дорожинський Д. Празники церковного року / Свящ. Діонісій Дорожинський. Празники церковного року. - Львів, 2013.
6. Дюська А. Образний компонент концепту *розум* (на матеріалі Галицько-руських народних приповідок) / Анастасія Дюська // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету: збірник наукових праць. - Кривий Ріг, 2013. - Вип. 9. - Ч. 2. - С. 33 - 39.
7. Знаки української етнокультури. Словник-довідник / уклад В. Жайворонок. - К., 2006.
8. Иисус и Евангелия. Словарь / под ред. Дж. Грина, С. Макнайта, Г. Маршалла; перевод с англ. А. Бакулов и др. - Москва, 2003.
9. Католическая энциклопедия: в 5 т. / глав. ред. о. Григорий Цёрох. - Москва, 2002. - Т. I. (А - З).
10. Католическая энциклопедия: в 5 т. / глав. ред. В. Л. Задворный. - Москва, 2005. - Т. II (И - Л).
11. Католическая энциклопедия: в 5 т. / глав. ред. В. Л. Задворный. - Москва, 2007. - Т. III (М - П).
12. Катрій Ю.Я. о. Познаймо свій обряд! Літургійний рік української католицької церкви. - Ч. I. - Нью Йорк - Рим, 1982.
13. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні / Степан Килимник. - Вінніпег, 1959. - Т. II. Весняний цикл.
14. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні / Степан Килимник. - Вінніпег - Торонто, 1962. - Т. III. Весняний цикл.
15. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні / Степан Килимник. - Вінніпег - Торонто, 1957. - Т. IV. Літній цикл.
16. Корнійчук В. Агрокалендар українського селянина (Із студій над "Галицько-руськими народними приповідками" І. Франка) / Валерій Корнійчук // Фольклор у духовному житті українського народу: тези регіональних наукових читань. - Львів, 1991. - С. 84 - 87.
17. Куза А. Релігійна фразеологія у збірках М. Номиса "Українські прислів'я, приказки і таке інше" та І. Франка "Галицько-руські народні приповідки" / Анжела Куза // Поліграфія і видавнича справа. - 2009. - № 1. - С. 28 - 40.
18. Мала енциклопедія українського народознавства. / за ред. С. Павлука. - Львів, 2007.
19. Пилипчук С. Галицько-руські народні приповідки: пареміологічно-пареміографічна концепція Івана Франка / Святослав Пилипчук. - Львів, 2008.
20. Піддубна Н. Вербалізація концепту "Бог" у "Галицько-руських народних приповідках" крізь призму коментарів Івана Франка / Наталія Піддубна // Лінгвістичні дослідження: збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. - Харків, 2015. - Вип. 40. - С. 114-122.
21. Піддубна Н. Вербалізація концепту *священнослужитель* в українських пареміях / Наталія Піддубна // Studia Ukrainica Posnaniensia. - 2015. - Vol. III. - Рр. 217 - 224.
22. Прадід Ю., Самойлович Л. Способи глумачення фразеологізмів у збірці І. Франка "Галицько-руські народні приповідки" / Юрій Прадід, Людмила Самойлович // Система і структура східнослов'янських мов: збірник наук. праць. - Київ, 2005. - С. 246 - 250.
23. Райт Н.Т. Иисус и победа Бога / Н. Т. Райт / пер. с англ. Г. Ястребов. - Москва, 2004.
24. Самоїлович Л. Експресивно-емоційна характеристика фразеологізмів у збірці І. Я. Франка "Галицько-руські народні приповідки" / Людмила Самойлович // Культура народів Причорномор'я. - Сімферополь, 1999. - № 7. - С. 229 - 231.
25. Сидоренко О. Народна книга про Тіля Уленшпігеля в контексті аксіологічної парадигми пізнього середньовіччя / Оксана Сидоренко // Літературний процес: методологія, імена, тенденції. Філологічні науки. - 2014. - № 3. - С. 105 - 109.
26. Скуратівський В. Вінець / Василь Скуратівський. - К., 1994.
27. Славянские древности: этнолингвистический словарь: в 5 т. / под ред. Н.И. Толстого. - Москва, 1999. - Т. 2 (Д - К).
28. Славянские древности: этнолингвистический словарь: в 5 т. / под ред. Н.И. Толстого. - Москва, 2004. - Т. 3 (К - П).
29. Славянские древности: этнолингвистический словарь: в 5 т. / под ред. Н.И. Толстого. - Москва, 2012. - Т. 5 (С - Я)
30. Словник синонімів української мови: в 2 т. / [Автори: А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та інші]. - К., 1999. - Т. 1. (А-Н).
31. Словник синонімів української мови: в 2 т. / [Автори: А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та інші]. - К., 2000. - Т. 2. (О-Я).
32. Словник української мови: в 11 т. / голова ред. кол. І. К. Білодід. - К., 1971. - Т. I. (А - В).
33. Словник української мови: в 11 т. / голова ред. кол. І. К. Білодід. - К., 1973. - Т. IV. (I - M).
34. Словник української мови: в 11 т. / голова ред. кол. І. К. Білодід. - К., 1975. - Т. VI. (П - Поїсти).
35. Словник української мови: в 11 т. / голова ред. кол. І. К. Білодід. - К., 1977. - Т. VIII. (Природа - Ряхтлівий).
36. Словник української мови: в 11 т. / голова ред. кол. І. К. Білодід. - К., 1978. - Т. IX. (С).

37. *Сосенко К.* Культурно-історична постать староукраїнських свят Різдва і Щедрого Вечера / Ксенофонт Сосенко ; репринтне видання. – К., 1994.
38. *Тарасюк І.* Народне богослов'я в українських приказках і прислів'ях (Поняття та ідея Бога в народній мудрості) / Ірина Тарасюк // Народознавчі зошити. – 2004. – Зош. 5. – С. 670–682.
39. *Тарасюк І.* Поняття страху Божого в світоглядній традиції українців: на основі аналізу народних паремій / Ірина Тарасюк // Історія релігій в Україні: Науковий щорічник. – 2009. – Кн. II. – Львів, 2009.
40. *Тарасюк І.* Концепт надії в українській народнорелігійній духовності: на матеріалі паремій / Ірина Тарасюк // Народознавчі зошити. – 2012. – № 6. – С. 1027 – 1042.
41. Тисяча найновіших тлумачень давніх українських назв, імен, прізвищ (на індоіранському матеріалі): довідник / уклад. С. Наливайко. – К., 2008.
42. *Хобзей Н.* Міфологічна лексика в “Галицько-руських народних приповідках” Івана Франка / Наталя Хобзей // Записки НТШ. Праці філологічної секції. – Львів, 2005. – Т. ССЛ. – С. 449 – 468.
43. Христианство. Энциклопедический словарь: в 3 т. / глав. ред. С. С. Аверинцев. – Москва, 1993. – Т. 1 (А – К).
44. Христианство. Энциклопедический словарь: в 3 т. / глав. ред. С. С. Аверинцев. – Москва, 1995. – Т. 2 (Л – С).
45. *Ціхоцький І.* Діалектологічна компетенція Івана Франка (теоретична рецепція і артистична інтерпретація) / Іван Ціхоцький // Вісник Львівського університету. – Львів, 2009. – Вип. 46, ч. 2. – С. 207 – 216.
46. *Юськів Б.* Образ-концепт правопорушника (злодія) в мовній свідомості українців (на матеріалі Галицько-руських паремій І. Франка) / Богдана Юськів // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия “Филология. Социальные науки”. – Симферополь, 2011. – Т. 24 (63). – № 2. – Ч. 1. – С. 507 – 515.
47. *Чибор І.* Слов'янські боги в українській фразеології // Мандрівець. – Тернопіль, 2015. – № 1 (115). – С. 77 – 81.
48. Чибор І. Репрезентація міфологічного етнокоду культури в українській фразеології. – Автореф. дис. на здобуття кандидата філологічних наук / Чибор Ірина Степанівна. – Спеціальність: 10.02.01 – українська мова. – Чернівці, 2016. – 23 с.
49. *Шевельов Ю.* Номис – Даль – Адальберг. 3 проблем української пареміології середини 19 сторіччя // Фольклорний збірник Матвія Номиса 1864 – 1984. – Саут-Бавнд-Брук, Н. Дж., 1985. – С. 41 – 59.

ДЖЕРЕЛА

1. Ф., 1901 – Галицько-руські народні приповідки / зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. – Львів, 1901. – Т. I. Вип. 1. (А – Відати).
2. Ф., 1905 – Галицько-руські народні приповідки / зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. – Львів, 1905. – Т. I. Вип. 2. (Відати – Діти).
3. Ф., 1907 – Галицько-руські народні приповідки / зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. – Львів, 1907. – Т. II. Вип. 1. (Діти – Кпити).
4. Ф., 1908 – Галицько-руські народні приповідки / зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. – Львів, 1908. – Т. II. Вип. 2. (Кравець – Пять).
5. Ф., 1909 – Галицько-руські народні приповідки / зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. – Львів, 1909. – Т. III. Вип. 1. (Рабунок – Час).
6. Ф., 1910 – Галицько-руські народні приповідки / зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. – Львів, 1910. – Т. III. Вип. 2. (Рабунок – Ячмінь).

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ¹

- Бабух. – Бабухів, село рогатинського пов.
 Берез. – Березів, село коломийського пов.
 Бібр. – Бібрка, містечко бобрецького пов.
 Будзан. – Будзанів, містечко чортківського пов.
 Вербовець Т. – с. теребовельського пов.
 ВЛ. – (Верх. Лемк.).
 Гнідж. – (Михайло Гнідковський).
 Гол. – (Яків Головацький).
 Грин. – Гринява, село косівського пов.

¹ Умовні скорочення відтворюємо так, як їх подає І. Франко у передмовах до різночасових (1901 – 1910) видань “Галицько-руських народних приповідок”.

Дид. – Дидьова, село турецького пов.
 Дрог. – Дрогобич, місто дрогобицького пов.
 Жидач. – Жидачів, містечко жидачівського пов.
 Зазул. – Зазулинці, село заліщицького пов.
 Збар. – Збараж, містечко збараського пов.
 Ільк. – (Григорій Ількевич).
 Кал. – Калуш, містечко калуського пов.
 Коб. – Кобиловолоки, село тербовельського пов.
 Кол., Колом. – Коломия, місто коломийського пов.
 Кольб. – (Оскар Кольберг).
 Ком. – Комарно, містечко рудецького пов.
 Корч. – Корчин, село стрийського пов.
 Крех. – Крехів, село жовківського пов.
 Кукиз. – Кукизів, село львівського пов.
 Лев. – (Йосиф Левицький).
 Лучак. Луч. – (Др. Володимир Лучаківський).
 Льв. – Львів.
 Мик. над Дн. – Миколаїв над Дністром, містечко жидачівського пов.
 Мшан. – Мшанець, село старосамбірського пов.
 Наг. – Нагуевичі, село дрогобицького пов.
 Ожид. – Ожидів, село брідського пов.
 Орел. – Орелець, село снятинського пов.
 Петр. – (Стефан Петрушевич).
 Пужн. – Пужники, село бучацького пов.
 Сап. – припускаємо, що йдеться про Сапогів, село борщівського пов.
 Снят. – Снятин, містечко снятинського пов.
 Сор. – Сороки, село львівського пов.
 Ст. Богор. – Старі Богородчани, с. богородчанського пов.
 Тлум. – Тлумачик, село коломийського пов.
 Цен. – Ценів, село коломийського пов.
 Ю. Км., ЮК – (Юрій Кміт).
 Яс. С. – Ясениця Сільна, село дрогобицького пов.

“Jesus Christ, Son of God”: New Testament Mystery Through the Prism of Lingual Visions of Ivan Franko’s Galician and Ruthenian Folklore Sayings

Halyna TYMOSHYK

The article dwells upon the layer of microtexts in Ivan Franko’s linguistic collection “Galician and Ruthenian Folklore Proverbs”, related with God Incarnate Jesus Christ – an outstanding person, cultural and ideological paradigm of which became the basis for the religious doctrine with the same name. The large share of paroemias collected is related to the commemoration of the God’s Son within the system of Ukrainian ritual celebrations. Considering the large volume of materials prepared, the analysis included only those microtexts that refer to the religious celebration of the spring and summer cycle. It is worth noting, that Ukrainian heortonyms form an ample system, differentiating between secular and religious celebrations. Among the names of Ukrainian religious celebrations, those related to Lord and Mother of God are the key ones. They create the core of modern heortonyms that formed a syncretic combination of the elements of ancient beliefs with the postulates of accepted religious system – Christianity.

Keywords: God’s Son, Lord, religious celebrations, paroemia, proverbs, microtext (microtext of paroemia), heortonym, parodia sacra, respondent, compiler.

Стаття надійшла до редколегії 18.11.2015

Прийнята до друку 20.12.2015